מאמר דא"ח

בס"ד. ש"פ וירא, כ"ף מרחשון, ה'תשל"ו

(הנחה בלתי מוגה)

כִּי יְדַעְתִּיו לְמַעַן אֲשֶׁר יְצַוֶּה אֶת בָּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דֶּרֶךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט גו'[1]. וּמֵבִיא בַּעַל יוֹם הַהוּלֶּדֶת, כְּבוֹד קְדוּשַׁת אַדְמוֹ"ר (מַהוֹרַשַׁ"ב) נִשְׁמָתוֹ עֵדֶן, בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל זֶה בְּהֶמְשֵׁךְ יוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת (כְּקִבְיעוּת שָׁנָה זוֹ) תרס"ו[2], לְפָנֵי שִׁבְעִים שָׁנָה, שֶׁהַתַּרְגּוּם מְפָרֵשׁ יְדַעְתִּיו לְשׁוֹן יְדִיעָה, אֲרֵי גְּלִי קֳדָמַי[3]. וְהִקְשָׁה רַשַׁ"י ז"ל, דִּלְפִי־זֶה תֵּיבַת לְמַעַן אֵין לוֹ פֵּירוּשׁ[4]. וְלָכֵן מְפָרֵשׁ כִּי יְדַעְתִּיו לְשׁוֹן חִיבָּה, לְמַעַן (בִּשְׁבִיל) אֲשֶׁר יְצַוֶּה. וְצָרִיךְ לְהָבִין, דִּבְאֶמֶת לְפִי הַתַּרְגּוּם תֵּיבַת לְמַעַן אֵין לוֹ פֵּירוּשׁ כְּלָל, וְאֵיךְ מְפָרֵשׁ כִּי יְדַעְתִּיו לְשׁוֹן יְדִיעָה.

ב) **וְהִנֵּה** נוֹסֵף עַל הַמַּאֲמָר הַנִּזְכָּר לְעֵיל דִּוְיהִי בְּשִׁבְעִים שָׁנָה, יֶשְׁנוֹ גַּם מַאֲמָר בֶּן מֵאָה שָׁנָה שֶׁאָמַר אַדְמוֹ"ר מַהַרַ"שׁ [שֶׁבְּעַל יוֹם הַהוּלֶּדֶת הָיָה מְמַלֵּא מְקוֹמוֹ] בְּשַׁבָּת פָּרָשַׁת וַיֵּרָא תרל"ו (שֶׁכְּבָר נִדְפַּס[5], וְנִדְפַּס עַתָּה מֻחְדָּשׁ), בְּבִיאוּר הַכָּתוּב[6] מַיִם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאַהֲבָה וּנְהָרוֹת לֹא יִשְׁטְפוּהָ גו', וּמְדַיֵּיק בָּזֶה דְּצָרִיךְ לְהָבִין מַהוּ עִנְיַן הַמַּיִם שֶׁיְּכַבּוּ אֶת הָאַהֲבָה, הֲלֹא הָאַהֲבָה (שֶׁהִיא רֶגֶשׁ שֶׁבַּלֵּב) אֵינָהּ בְּגֶדֶר כִּיבּוּי כְּלָל שֶׁהַמַּיִם יְכַבּוּ אוֹתָהּ.

ביאור בדרך אפשר

1 נאמר בפרשת השבוע, פרשת וירא, הקדוש־ברוך־הוא אומר על אברהם אבינו:
2 **כִּי יְדַעְתִּיו לְמַעַן אֲשֶׁר יְצַוֶּה אֶת בָּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו**
3 **וְשָׁמְרוּ דֶּרֶךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט גו'**[1]. **וּמֵבִיא בַּעַל**
4 **יוֹם הַהוּלֶּדֶת, כְּבוֹד קְדוּשַׁת אַדְמוֹ"ר (מַהוֹרַשַׁ"ב** רבי שלום
5 דובער) **נִשְׁמָתוֹ עֵדֶן,** החמישי
6 בשושלת אדמו"רי חב"ד, שיום
7 הולדתו הוא ביום זה, כ"ף מרחשון
8 (נולד בשנת תרכ"א) **בְּדִבּוּר**
9 **הַמַּתְחִיל** במאמר חסידות הפותח
10 בפסוק **זֶה בְּהֶמְשֵׁךְ** קבוצת מאמרי
11 חסידות הבאים בהמשך זה לזה,
12 המתחילים במילים **יוֹם טוֹב שֶׁל**
13 **רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁחָל לִהְיוֹת**
14 **בְּשַׁבָּת (כְּקִבְיעוּת שָׁנָה זוֹ** שנת
15 תשל"ו) משנת **תרס"ו**[2], **לִפְנֵי**
16 **שִׁבְעִים שָׁנָה, שֶׁהַתַּרְגּוּם**
17 **מְפָרֵשׁ יְדַעְתִּיו לְשׁוֹן יְדִיעָה,**
18 **אֲרֵי גְּלִי קֳדָמַי**[3] כיון שגלוי לפני.
19 **וְהִקְשָׁה רַשַׁ"י ז"ל, דִּלְפִי־זֶה**
20 **תֵּיבַת** המילה **לְמַעַן אֵין לוֹ**
21 **פֵּירוּשׁ**[4]. **וְלָכֵן מְפָרֵשׁ** רש"י **כִּי**
22 **יְדַעְתִּיו לְשׁוֹן חִיבָּה, לְמַעַן**
23 **(בִּשְׁבִיל) אֲשֶׁר יְצַוֶּה** (וזה לשון
24 רש"י, (ופירש רש"י: כי ידעתיו - לשון
25 חיבה. כמו מודע לאישה, הלא בועז
26 מודעתנו, ואדעך בשם. ואמנם עיקר
27 לשון כולם אינו אלא לשון ידיעה,
28 שהמחבב את האדם מקרבו אצלו
29 ויודעו ומכירו. ולמה ידעתיו, למען
30 אשר יצוה, לפי שהוא מצוה את בניו
31 עלי לשמור דרכי. ואם תפרשהו
32 כתרגומו (ארי גלי קדמי בדיל דיפקד
33 ית בנוהי [כיון שגלוי לפני משום
34 שיצוה את בניו]), אין למען נופל על
35 הלשון"). **וְצָרִיךְ לְהָבִין, דִּבְאֶמֶת**

ביאור בדרך אפשר

36 דברי רש"י צודקים **לְפִי הַתַּרְגּוּם תֵּיבַת לְמַעַן אֵין לוֹ פֵּירוּשׁ**
37 **כְּלָל, וְאֵיךְ מְפָרֵשׁ כִּי יְדַעְתִּיו לְשׁוֹן יְדִיעָה.?**
38 **ב) וְהִנֵּה נוֹסֵף עַל הַמַּאֲמָר** חסידות **הַנִּזְכָּר לְעֵיל דִּוְיהִי**
39 **בְּשִׁבְעִים שָׁנָה,** המאמר משנת תרס"ו שכעת בשנת תשל"ו חלפו מאז
40 שבעים שנה **יֶשְׁנוֹ גַּם מַאֲמָר בֶּן**
41 **מֵאָה שָׁנָה שֶׁאָמַר אַדְמוֹ"ר**
42 **מַהַרַ"שׁ** רבי שמואל, אביו של הרבי
43 הרש"ב **[שֶׁבְּעַל יוֹם הַהוּלֶּדֶת**
44 **הָיָה מְמַלֵּא מְקוֹמוֹ] בְּשַׁבָּת**
45 **פָּרָשַׁת וַיֵּרָא תרל"ו** מאה שנה
46 לפני שבת פרשת וירא תשל"ו
47 **(שֶׁכְּבָר נִדְפַּס**[5] בעבר, **וְנִדְפַּס**
48 **עַתָּה מֻחְדָּשׁ), בְּבִיאוּר**
49 **הַכָּתוּב**[6] בשיר השירים **מַיִם**
50 **רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת**
51 **הָאַהֲבָה וּנְהָרוֹת לֹא יִשְׁטְפוּהָ**
52 **גו', וּמְדַיֵּיק בָּזֶה** הרבי מהר"ש
53 במאמר הנזכר, **דְּצָרִיךְ לְהָבִין מַהוּ**
54 **עִנְיַן הַמַּיִם שֶׁיְּכַבּוּ אֶת**
55 **הָאַהֲבָה** ולמה היה עולה על הדעת
56 לחשוב שמים יכולים לכבות את
57 האהבה, **הֲלֹא הָאַהֲבָה** אהבת ה'
58 שהיהודי אוהב את הקדוש־ברוך־הוא
59 **(שֶׁהִיא רֶגֶשׁ שֶׁבַּלֵּב** ולא אש
60 גשמית) **אֵינָהּ בְּגֶדֶר כִּיבּוּי כְּלָל**
61 **שֶׁהַמַּיִם יְכַבּוּ אוֹתָהּ** ולמה צריך
62 הכתוב לשלול אפשרות של כיבוי רגש
63 האהבה על ידי מים רבים, והרי הדבר
64 לא יתכן.?

---

1) פרשתנו יח, יט. 2) המשך תרס"ו ע' סח [צא]. 3) אונקלוס עה"פ. ובתיב"ע: ארום גלי קדמי. 4) בפרש"י: "אם תפרשהו כתרגומו, יודע אני בו שיצוה את בניו וגו', אין למען נופל על הלשון". 5) המשך מים רבים תרל"ו (קה"ת, תש"ך) בתחלתו. 6) שה"ש ח, ז.

ביאור בדרך אפשר

וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁכָּוָונַת הַשְּׁאֵלָה של הרבי מהר"ש במאמר הנזכר (**מַהוּ עִנְיַן הַמַּיִם שֶׁיְּכַבּוּ אֶת הָאַהֲבָה**) **הִיא לֹא בְּנוֹגֵעַ לְמַיִם גַּשְׁמִיִּים (שֶׁאָז הָיָה אֶפְשָׁר לוֹמַר** כי אילו השאלה הייתה איך יתכן שמים גשמיים יכבו את האהבה שבלב, היה ניתן לתרץ **שֶׁהַכָּוָונָה בַּפָּסוּק הִיא לְמַיִם רוּחָנִיִּים, כְּפִי שֶׁמָּצִינוּ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת עִנְיַן הַמַּיִם בְּרוּחָנִיּוּת** ופירוש הכתוב הוא שגם 'מים' רוחניים לא יכולים לכבות את רגש האהבה), **אֶלָּא בְּנוֹגֵעַ לְעִנְיַן הַמַּיִם בְּרוּחָנִיּוּת** והתמיהה היא איך יתכן ש'מים' רוחניים יכבו את הרגש של אהבת ה' **[וּלְהָעִיר, שֶׁאַף שֶׁבְּמַאֲמָר זֶה** של הרבי מהר"ש **מְבוֹאָר שֶׁמַּיִם רַבִּים (שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאַהֲבָה) קָאֵי עַל טָרְדוֹת הַפָּרְנָסָה (כְּדִלְקַמָּן)** והחידוש בכתוב, לפי המשמעות הפנימית, היא שגם טרדות הפרנסה לא יוכלו 'לכבות' את 'אש' האהבה לאלוקות, **כְּמוֹ בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל** במאמר הפותח בפסוק **זֶה** 'מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה' **שֶׁבְּתוֹרָה אוֹר** לאדמו"ר הזקן **פָּרָשַׁת נֹחַ**[7] **(שֶׁבְּנִגְרְאֶה עָלָיו מְיוּחָד מַאֲמָר זֶה), הֲרֵי יֶשְׁנוֹ גַּם הַבֵּיאוּר בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל זֶה שֶׁבְּתוֹרָה אוֹר פָּרָשַׁת תּוֹלְדוֹת**[8]**, שֶׁמַּיִם רַבִּים הֵם מַדְרֵגוֹת נַעֲלוֹת בְּקִדּוּשָׁה כוּ'], שֶׁהוּא עִנְיַן חָכְמָה וְשֵׂכֶל, אֵיךְ שַׁיָּךְ שֶׁיְּכַבּוּ אֶת הָאַהֲבָה, הֲרֵי הָאַהֲבָה הַמְסוּתֶּרֶת הִיא לְמַעְלָה מִן הַשֵּׂכֶל**[9]**, וְאִם כֵּן, אֵיךְ שַׁיָּךְ שֶׁהַשֵּׂכֶל יִפְעַל לְבַטֵּל הַמִּדּוֹת שֶׁהֵם לְמַעְלָה מִן הַמּוֹחִין וְהֵם רֹאשׁ לָהֶם. וְכַמּוּבָן גַּם מֵהֶמְשֵׁךְ הַמַּאֲמָר: וּבְנוֹסַח הַפִּיּוּט**[10] **אוֹמְרִים זְכוֹר אָב נִמְשָׁךְ אַחֲרֶיךָ כַּמַּיִם, אָב הוּא אַבְרָהָם, שֶׁהָיָה מֶרְכָּבָה** בביטול מוחלט, כמו מרכבה ביחס לרוכב המנהיג אותה **לְמִדַּת הַחֶסֶד**[11] האלוקית העליונה, **וְהוּא אַהֲבָה, וְנִמְשָׁל כַּמַּיִם (הַיְינוּ בְּחִינַת הָאַהֲבָה הַנִּמְשֶׁכֶת כַּמַּיִם), וְאֵיךְ אֶפְשָׁר לַמַּיִם לְכַבּוֹת מַיִם** כלומר, איך יתכן שענייני קדושה הנקראים מים, השכל שענינו מוחין, יכבו אהבה הנמשכת כמים, רגש שענינו חסד, **וְגַם, מַיִם אֵינָם בְּגֶדֶר כִּיבּוּי כוּ'** ובנוסף לכך תמוה, כיון שהמים הם ענין החסד והאהבה, נשאלת השאלה איך בכלל יתכן לכבות אותם והרי מים הם בכלל לא מציאות שמוגדרת כדבר שניתן 'לכבות', **וְאַדְרַבָּה** ולא זו בלבד שתמוה איך יתכן ש'מים' יכבו את האהבה, התמיהה גדולה עוד יותר שלא זו בלבד שלא יתכן שהמים 'יכבו' את האהבה, אלא **(כֵּיוָן שֶׁמַּיִם הֵם מֵעֵין הָאַהֲבָה, הֲרֵי) מַיִם רַבִּים צְרִיכִים לְחַזֵּק אֶת הָאַהֲבָה — שֶׁמִּזֶּה מוּבָן גַּם**

ביאור בדרך אפשר

ברוך־הוא הגם שתהיה אין ואפס ותתבטל שם במציאות לגמרי ולא ישאר ממנה מאומה ממהותה ועצמותה הראשון, אף על פי כן זה רצונה וחפצה בטבעה וטבע זה הוא שם המושאל לכל דבר שאינו בבחינת טעם ודעת, וגם כאן הכוונה שרצון וחפץ זה בנפש אינו בבחינת טעם ודעת ושכל מושג ומובן אלא למעלה מהדעת ושכל המושג והמובן...")**, וְאִם כֵּן,** מאחר שאהבה זו היא למעלה מהשכל **אֵיךְ שַׁיָּךְ** איך יתכן **שֶׁהַשֵּׂכֶל יִפְעַל לְבַטֵּל** ו'לכבות' **הַמִּדּוֹת** הרגש **שֶׁהֵם לְמַעְלָה מִן הַמּוֹחִין** השכל **וְהֵם רֹאשׁ לָהֶם** כמבואר בחסידות, ב'סדר השתלשלות' הדרגות המוחין הם מעל המידות, אבל בשורש הדברים, שורש המידות נעלה משורש המוחין, ולכן במובן מסוים המידות הם 'ראש' למוחין (וכפי שרואים גם בכוחות נפש האדם שבמידות יש תוקף וחיות יותר מאשר במוחין)**. וְכַמּוּבָן גַּם מֵהֶמְשֵׁךְ הַמַּאֲמָר: וּבְנוֹסַח הַפִּיּוּט**[10] בתפילת 'גשם' בשמיני־עצרת **אוֹמְרִים זְכוֹר אָב נִמְשָׁךְ אַחֲרֶיךָ כַּמַּיִם, אָב הוּא אַבְרָהָם, שֶׁהָיָה מֶרְכָּבָה**

---

7) ח, ג ואילך. וראה גם תו"ח פ' נח (נח, ד ואילך). 8) יז, ד ואילך. וראה גם ד"ה מים רבים תשי"ז פ"ב. שם פי"א (תורת מנחם ספר המאמרים חשון ע' שכ. שם ע' של). 9) ראה תניא פי"ט. 10) בתפלת גשם. 11) פרדס שכ"ב פ"ד. ספר הבהיר

ביאור בדרך אפשר

בְּנוֹגֵעַ לַשְּׁאֵלָה הָרִאשׁוֹנָה, איך יתכן ש׳מים׳ יכבו את האהבה שֶׁהַכַּוָּונָה הִיא לְעִנְיַן הַמַּיִם בְּרוּחָנִיּוּת, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

וּמְבָאֵר הרבי מהר״ש בַּמַּאֲמָר הנזכר (משנת תרל״ו), שֶׁפֵּירוּשׁ מַיִם רַבִּים הוּא בְּחִינַת טִרְדּוֹת הַפַּרְנָסָה [וְכַמְבוֹאָר בְּתוֹרָה אוֹר[12] עִנְיַן שִׁעְבּוּד הַפַּרְנָסָה שֶׁבִּזְמַן הַגָּלוּת, שֶׁאֵין הַפֵּירוּשׁ מַה שֶּׁיֵּשׁ עָלֵינוּ עַתָּה מֶלֶךְ ממשלה וְשָׁנוֹטֵל מֵאִתָּנוּ מַס, שֶׁהֲרֵי גַּם בִּזְמַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה עָלֵינוּ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, וְהַמַּס הָיָה גבוה בְּיוֹתֵר, כַּיָּדוּעַ שֶׁחֵלֶק עֲשִׂירִי הוּצָרַךְ כָּל אֶחָד לִיתֵּן[13] (כדברי הרמב״ם בהלכות מלכים, ״רשות יש למלך ליתן מס על העם לצרכיו או לצורך המלחמות... ויש לו מעשר מן הזרעים ומן האילנות ומן הבהמה שנאמר [בדברי שמואל הנביא לעם ישראל כשבקשו מלך] וזרעיכם וכרמיכם יעשור וגו׳ צאנכם יעשור״), אֶלָּא הַכַּוָּונָה הִיא שֶׁבִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּים הָיָה נִמְשָׁךְ בְּרָכָה וְהַשְׁפָּעָה עֲצוּמָה כו׳ וְלֹא הָיָה כְּלָל דַּאֲגוֹת הַפַּרְנָסָה, וְעַתָּה יֵשׁ לְכָל אֶחָד יְגִיעוֹת וְטִרְדּוֹת הַפַּרְנָסָה כו׳] וְהַמַּחֲשָׁבוֹת שֶׁבְּעִנְיְנֵי עוֹלָם הַזֶּה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב[14] רִבּוֹת מַחֲשָׁבוֹת בְּלֵב אִישׁ, הֵם בְּחִינַת רִיבּוּי הַמַּחֲשָׁבוֹת שֶׁבְּלֵב אִישׁ שֶׁהֵם הֵם הַטּוֹרְדִים אֶת הָאָדָם עַל יְדֵי שֶׁמְּטִילִים סְפֵיקוֹת רַבּוֹת בְּכָל עִנְיָן, וְהֵם הֵם הַמְיַיגְּעִים אֶת הָאָדָם מְאֹד בְּטִרְדּוֹת הַשֵּׂכֶל [וְהַיְינוּ, שֶׁתְּמוּרַת זֶה שֶׁהָיָה צָרִיךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּשֵּׂכֶל שֶׁנָּתַן לוֹ הַקָּבָ״ה לְלִימּוּד הַתּוֹרָה, אֵין מַיִם אֶלָּא תּוֹרָה[15], חֲרֵי הוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּטִרְדּוֹת הַפַּרְנָסָה]. וְלָכֵן אָמַר הֶחָכָם[16] שֶׁאֵין לְךָ שִׂמְחָה יוֹתֵר מֵהַתָּרַת הַסְּפֵיקוֹת, לִהְיוֹת כִּי עַל יְדֵי הֵיתֵר הַסְּפֵיקוֹת והפסקת הלבטים נוֹתֵן מְנוּחָה לְנַפְשׁוֹ הַשִּׂכְלִית מִבְּלִי תְּמָשֵׁךְ אֲנָה וְאָנָה והמחשבות לא יתפזרו לכיוונים שונים וְכוּ׳ אלא תהיה לאדם מנוחת הנפש.

וּמַמְשִׁיךְ הרבי מהר״ש במאמר הנזכר לְבָאֵר חוֹמֶר הָעִנְיָן דְּטִרְדּוֹת הַפַּרְנָסָה עַד כְּדֵי כָּךְ שֶׁיֵּשׁ מִי שֶׁמַּעֲמִיד עַצְמוֹ בְּסַכָּנָה כְּדֵי לְהַשִּׂיג דְּבָרִים שֶׁאֵינָם בְּעֶרְכּוֹ, כְּמוֹ אֲבָנִים יְקָרִים מְנוּפָּךְ אוֹ מֵאוֹדֶם וְכוּ׳, דְּאַף שֶׁאֲנָשִׁים בְּעֶרְכּוֹ ברמה הכלכלית שלו וַאֲפִילּוּ שֶׁלְּמַעְלָה הֵימֶנּוּ אֵין לָהֶם דְּבָרִים אֵלּוּ, מִכָּל מָקוֹם, מַכְנִיס עַצְמוֹ בְּסַכָּנָה כְּדֵי לְהַשִּׂיגָם וְכוּ׳ וזו כמובן הנהגה לא נכונה ולא חכמה. וּמְבָאֵר בַּאֲרוּכָּה שֶׁעַל זֶה נֶאֱמַר[17] במשלי אַוֶּלֶת שֶׁעַל זֶה נֶאֱמַר אָדָם תְּסַלֵּף דַּרְכּוֹ וְעַל ה׳ יִזְעַף לִבּוֹ וְכוּ׳ (ופירש במצודת דוד, ״האיוולת שהאדם עושה היא מעקמת דרכו, כי על ידי איוולתו נכשל. ולבו לא כן ידמה, כי יזעף על ה׳ להרהר אחר מדותיו״), כפי שממשיך ומבאר.

ביאור בדרך אפשר

הַקָּבָ״ה לְלִימּוּד הַתּוֹרָה, כמאמר חז״ל בגמרא אֵין מַיִם אֶלָּא תּוֹרָה[15], חֲרֵי הוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ ושכלו עסוק וטרוד בְּטִרְדּוֹת הַפַּרְנָסָה]. וְלָכֵן אָמַר הֶחָכָם[16] שֶׁאֵין לְךָ שִׂמְחָה יוֹתֵר מֵהַתָּרַת הַסְּפֵיקוֹת, לִהְיוֹת כִּי עַל יְדֵי הֵיתֵר הַסְּפֵיקוֹת והפסקת הלבטים נוֹתֵן מְנוּחָה לְנַפְשׁוֹ הַשִּׂכְלִית מִבְּלִי תְּמָשֵׁךְ אֲנָה וְאָנָה והמחשבות לא יתפזרו לכיוונים שונים וְכוּ׳ אלא תהיה לאדם מנוחת הנפש.

וּמַמְשִׁיךְ הרבי מהר״ש במאמר הנזכר לְבָאֵר חוֹמֶר הָעִנְיָן דְּטִרְדּוֹת הַפַּרְנָסָה עַד כְּדֵי כָּךְ שֶׁיֵּשׁ מִי שֶׁמַּעֲמִיד עַצְמוֹ בְּסַכָּנָה כְּדֵי לְהַשִּׂיג דְּבָרִים שֶׁאֵינָם בְּעֶרְכּוֹ, כְּמוֹ אֲבָנִים יְקָרִים מְנוּפָּךְ אוֹ מֵאוֹדֶם וְכוּ׳, דְּאַף שֶׁאֲנָשִׁים בְּעֶרְכּוֹ ברמה הכלכלית שלו וַאֲפִילּוּ שֶׁלְּמַעְלָה הֵימֶנּוּ אֵין לָהֶם דְּבָרִים אֵלּוּ, מִכָּל מָקוֹם, מַכְנִיס עַצְמוֹ בְּסַכָּנָה כְּדֵי לְהַשִּׂיגָם וְכוּ׳ וזו כמובן הנהגה לא נכונה ולא חכמה. וּמְבָאֵר בַּאֲרוּכָּה שֶׁעַל זֶה נֶאֱמַר[17] במשלי אַוֶּלֶת שֶׁעַל זֶה נֶאֱמַר אָדָם תְּסַלֵּף דַּרְכּוֹ וְעַל ה׳ יִזְעַף לִבּוֹ וְכוּ׳.

סקצ״א. אגה״ק סט״ו. תו״א סח, א. ובכ״מ. 12) נח שם, ד. 13) רמב״ם הל׳ מלכים פ״ד ה״ז. 14) משלי יט, כא. 15) ב״ק יז, א. 16) הובא גם בשו״ת הרמ״א סי׳ ה בתחילתו. תורת העולה להרמ״א ח״א פ״ו. ועוד. 17) משלי שם, ג.

ביאור בדרך אפשר

1 **וְהָעִנְיָן בָּזֶה,** שֶׁהַחִסָּרוֹן וה'איוולת' שבדבר **הוּא בָּזֶה שֶׁהָאָדָם**
2 **מוּטְרָד** וכו' **בְּעִנְיַן הַפַּרְנָסָה, וְלֹא בְּעֶצֶם הַהִתְעַסְּקוּת**
3 **בְּדִבָּרִים הַגַּשְׁמִיִּים כוּ'** שהיא דבר נכון, אלא שיש לעשות זאת ללא
4 טרדות ודאגות. **וּבְהַקְדִּים, דְּהִנֵּה, שָׁנוּ חֲכָמִים בְּמִשְׁנָתָם**[18]**,**
5 בפרקי אבות **הַנּוֹי וְהַכֹּחַ וְהָעוֹשֶׁר**
6 **וְכוּ' נָאֶה לַצַּדִּיקִים וְנָאֶה**
7 **לָעוֹלָם** ומזה מובן שעצם ענין השפע
8 הגשמי והעושר הוא דבר רצוי. **וְיֵשׁ**
9 **לוֹמַר הַפֵּירוּשׁ בָּזֶה, שֶׁבִּגְלַל**
10 **שֶׁהוּא נָאֶה לַצַּדִּיקִים** כי ראוי
11 שהצדיקים יהיו נאים ובעלי כוח
12 ועשירים **לָכֵן הוּא נָאֶה לָעוֹלָם**
13 כיון שהדבר חשוב ונאה לצדיקים, הרי
14 נאה ונחשב גם לעולם בכלל, **וְעַל**
15 **דֶּרֶךְ שֶׁמָּצִינוּ בְּנוֹגֵעַ לְבֵית**
16 **הַמִּקְדָּשׁ שֶׁלֹּא הָיָה הָעוֹלָם**
17 מצד עצמו **רָאוּי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ**
18 **בְּזָהָב, וְלָמָּה נִבְרָא** הזהב והוא
19 קיים בעולם **בִּשְׁבִיל בֵּית**
20 **הַמִּקְדָּשׁ**[19]**,** וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא
21 **גַּם בְּנוֹגֵעַ לִנְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל,**
22 **שֶׁכֵּיוָן שֶׁהַנּוֹי וְהַכֹּחַ וְהָעוֹשֶׁר**
23 **כוּ' נָאֶה לַצַּדִּיקִים, לָכֵן הוּא**
24 **גַּם נָאֶה לָעוֹלָם** ולמעשה גם
25 בעולם מחשיבים את הדברים הללו.
26 **אָמְנָם, הַמַּעְלָה שֶׁבִּדְבָרִים**
27 **גַּשְׁמִיִּים** כמו הנוי והכוח והעושר
28 **הִיא דַּוְקָא כְּשֶׁמִּשְׁתַּמְּשִׁים**
29 **בָּהֶם בְּאוֹפֶן שֶׁנִּרְגָּשׁ** וניכר בגלוי
30 **שֶׁכָּל מְצִיאוּתָם הִיא רַק**
31 **בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל כוּ', שֶׁאָז הוּא**
32 **נָאֶה לַצַּדִּיקִים כוּ', וְאָז יָכוֹל**
33 **לִהְיוֹת עִנְיַן הַגַּשְׁמִיּוּת כוּ'**
34 בשפע ובהרחבה **בְּאוֹפֶן שֶׁל**
35 **עֲשִׁירוּת כוּ'. וְכַיָּדוּעַ**
36 **הַפֵּירוּשׁ**[20] בתורת החסידות **בְּמַה**
37 **שֶׁנֶּאֱמַר**[21] בנבואת ירמיה **אַל**
38 **יִתְהַלֵּל חָכָם בְּחָכְמָתוֹ גּוֹ'**
39 **הַגִּבּוֹר בִּגְבוּרָתוֹ גּוֹ' עָשִׁיר**
40 **בְּעָשְׁרוֹ,** וזה לשון הכתוב, "כה אמר

ביאור בדרך אפשר

41 ה' אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו אל יתהלל עשיר
42 בעשרו. כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידע אותי...", **שֶׁזֶּהוּ** תוכן
43 הכתוב שאין לחכם להתהלל ולהתפאר בחכמתו ואין לגבור להתהלל בגבורתו
44 ואין לעשיר להתהלל בעשרו, **דַּוְקָא כַּאֲשֶׁר הַחָכְמָה וְהָעוֹשֶׁר כוּ'**
45 **הֵם** בתור ענין ומטרה ותכלית
46 **לְעַצְמָם, אֲבָל כַּאֲשֶׁר הֵם**
47 **קְשׁוּרִים בְּהַשֵּׂכֶל וְיָדוֹעַ אוֹתִי**
48 ונועדו לצורך ידיעת ה', ועבודת ה',
49 **אֲזַי** אדרבה כן **יִתְהַלֵּל חָכָם**
50 **בְּחָכְמָתוֹ וְגוּ' עָשִׁיר בְּעָשְׁרוֹ.**
51 **וְכַיָּדוּעַ הַסִּיפּוּר**[22] **מֵהַבַּעַל שֵׁם**
52 **טוֹב זַ"ל, שֶׁהָיָה קְטָרוּג** למעלה
53 **עַל הַנְהָגַת הַקֶּרַע־טְשְׁמֶעס** מנהלי
54 הפונדקים **וְכוּ' שֶׁאֵינָהּ כְּדָבָעי,**
55 **וְהַבַּעַל שֵׁם טוֹב לִימֵּד זְכוּת**
56 **עֲלֵיהֶם שֶׁעוֹשִׂים זֹאת** פעולות
57 שונות כדי להרוויח כסף **כְּדֵי**
58 **לְהַשִּׂיא בִּתּוֹ לְתַלְמִיד חָכָם**
59 **וְלִשְׁפּוֹר מְלַמֵּד לִבְנוֹ וְכוּ',**
60 **וְעַל יְדֵי זֶה בִּיטֵּל** הבעל שם טוב
61 את **הַגְּזֵרָה** שנגזרה כתוצאה מאותו
62 קטרוג (ובספר 'כתר שם טוב' מובא,
63 "מורי הבעש"ט זלה"ה עשה עליית
64 נשמה וראה איך מיכאל אפטרופסא
65 רבא דישראל המליץ עבור ישראל שכל
66 חוב שלהם הוא הכל זכות, כי כל מה
67 שעושין פסלנות ושאר דברי חוב הכל
68 כדי שיוכל לעשות שידוך עם תלמיד
69 חכם, או לעשות צדקה וכיוצא בזה,
70 הכל מוכרחים וכו'). **וְהֵיינוּ,**
71 **שֶׁהַהִתְעַסְּקוּת בְּדִבָּרִים**
72 **הַגַּשְׁמִיִּים צְרִיכָה לִהְיוֹת**
73 **בִּשְׁבִיל הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת** וכאמור,
74 שהנוי והכוח והעושר צריכים להיות
75 בשביל "השכל וידוע אותי",
76 **וּכְמַאֲמַר רַזַ"ל** בפרקי אבות
77 **שֶׁכָּל מַעֲשֶׂיךָ** כל העיסוקים
78 בדברים גשמיים **יִהְיוּ לְשֵׁם**
79 **שָׁמַיִם**[23]**,** וְעַד כדי כך צריך לנהוג
80 כן **שֶׁעַל יְדֵי זֶה יָבוֹא לְעִנְיַן**

---

18) אבות פ"ו, ח. 19) שמו"ר רפל"ה. 20) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ח ח"א ע' מא. ח"ב ע' תשכה ואילך. אוה"ת נ"ך ח"ב ע' תתעח ואילך. סה"מ תרל"ד ע' סו ואילך. תרנ"ד ע' עב ואילך. עזר"ת ע' עח ואילך. 21) ירמי' ט, כב ואילך. 22) ראה כתר שם טוב סימן קסה. סימן רצז. 23) אבות פ"ב מי"ב. 24) משלי ו, ג. וראה לקו"ש ח"י ע' 104. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

דְּבָכָל דְּרָכֶיךָ אפילו דרכים ועסקים גשמיים **דָּעֵהוּ**[24] יידע את ה׳, כלשון הכתוב במשלי, **שֶׁהִיא פָּרָשָׁה קְטַנָּה שֶׁכָּל גּוּפֵי תּוֹרָה תְּלוּיִים בָּהּ**[25]. **אַף כַּאֲשֶׁר הַהִתְעַסְּקוּת בְּעִנְיָנִים הַגַּשְׁמִיִּים הִיא בְּאוֹפֶן שֶׁנַּעֲשֶׂה מוּטָרָד בָּזֶה וּמַכְנִיס עַצְמוֹ בְּסַכָּנָה** כמאמר חז״ל בגמרא, ״איזוהי פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויין בה, בכל דרכיך דעהו והוא יישר ארחותיך״. **וְכוּ׳, אֲזַי אֵין זֶה כִּדְבָעֵי כוּ׳.**

ג) וְהִנֵּה כַּאֲשֶׁר הַהַנְהָגָה הִיא בְּאוֹפֶן שֶׁאֵינוֹ נִטְרָד בְּהִתְעַסְּקוּת בְּעִנְיָנִים גַּשְׁמִיִּים, לִהְיוֹתָם רַק בִּשְׁבִיל הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת כוּ׳, אֲזַי לֹא זוֹ בִּלְבָד שֶׁהַמַּיִם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאַהֲבָה, שֶׁאֵינָם מַסְתִּירִים עַל הָאַהֲבָה הַמְסוּתֶּרֶת, אֶלָּא יְתֵירָה מִזֶּה, שֶׁעַל יְדֵי זֶה מְגַלֶּה אֶת הָאַהֲבָה הַמְסוּתֶּרֶת מִן הַהֶעְלֵם אֶל הַגִּילּוּי, וּבָא לְמַה שֶּׁכָּתוּב לְפָנֵי זֶה[26] **רְשָׁפֶיהָ רִשְׁפֵּי אֵשׁ שַׁלְהֶבֶת יָ־הּ, וְעַד שֶׁבָּא לִבְחִינַת הָאַהֲבָה דִּבְכָל מְאֹדֶךָ**[27], **שֶׁעַל זֶה נֶאֱמַר**[28] **מִי לִי בַשָּׁמַיִם וְעִמְּךָ לֹא חָפַצְתִּי בָאָרֶץ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הַצֶּמַח צֶדֶק בְּסִפְרוֹ הַמְצוֹוֹת שֶׁלּוֹ בְּשׁוֹרֶשׁ מִצְוַת הַתְּפִלָּה**[29] **דְּכָךְ הָיָה נִשְׁמַע הַלָּשׁוֹן מְכֻבּוֹד קְדוּשַׁת אַדְמוֹ״ר הַזָּקֵן בְּדִבּוּרוֹתָיו** בשייכות לפסוק זה ׳מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ׳: **אִיךְ וויל כוּ׳ מער ניט אַז דיך אַליין.** וזה לשונו: ״איך וויל זע גאָר ניסט, איך וויל ניט דאַיין גן־עדן, איך וויל ניט דאַיין עולם הבא כו׳, איך וויל מער ניט אַז דיך אַליין״. אינני רוצה שום דבר, אינני רוצה את הגן־עדן שלך, אינני רוצה את העולם הבא שלך כו׳, אינני רוצה אלא אותך בעצמך.

וּלְהָעִיר שֶׁבַּמַּאֲמָר של אדמו״ר מהר״ש **דִּתרל״ו**[30] **מוּבָא רַק שֶׁבָּאִים לִבְחִינַת בְּכָל לְבָבְךָ**[27], **מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּתוֹרָה אוֹר פָּרָשַׁת תּוֹלְדוֹת**[31] **וּפָרָשַׁת נֹחַ**[32] **(הִנֵּה אַף שֶׁהַמַּאֲמָר שֶׁבְּתוֹרָה אוֹר הוּא בְּקִיצּוּר (וַאֲפִילּוּ עִם הַהֶעָרוֹת וְהוֹסָפוֹת שֶׁל הַצֶּמַח צֶדֶק הוּא** עדיין **מַאֲמָר קָצָר) לְגַבֵּי הַמַּאֲמָר דִּתרל״ו, מִכָּל מָקוֹם מוּבָא לֹא רַק בְּחִינַת הָאַהֲבָה דִּבְכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ, אֶלָּא גַּם בְּחִינַת בְּכָל מְאֹדֶךָ** וכפי שממשיך ומבאר בטעם הדבר.

וְהַהַסְבָּרָה בָּזֶה, לְפִי שֶׁבְּתוֹרָה אוֹר פָּרָשַׁת תּוֹלְדוֹת מְבוֹאָר שֶׁמַּיִם רַבִּים הֵם (לֹא טְרִדּוֹת לדרגה עוד יותר גבוהה

ביאור בדרך אפשר

לִבְחִינַת הָאַהֲבָה דִּבְכָל מְאֹדֶךָ[27] אהבת ה׳ באופן של ׳בכל מאדך׳ ר׳מאד׳ היינו בלי גבול, אהבה בלתי מוגבלת, **שֶׁעַל זֶה** על אהבת ה׳ באופן של ׳בכל מאדך׳ **נֶאֱמַר**[28] בתהילים **מִי לִי בַשָּׁמַיִם וְעִמְּךָ לֹא חָפַצְתִּי בָאָרֶץ** (ופירש במצודת דוד, ״מי לי - עתה רואה אנכי כי אין מי בצבא השמים להרע או להיטיב. ועמך לא חפצתי - לשתף עמך את מי בארץ כי אין דומה לך״), **וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הַצֶּמַח צֶדֶק בְּסִפְרוֹ הַמְצוֹוֹת שֶׁלּוֹ בְּשׁוֹרֶשׁ מִצְוַת הַתְּפִלָּה**[29] **דְּכָךְ הָיָה נִשְׁמַע הַלָּשׁוֹן מְכֻבּוֹד קְדוּשַׁת אַדְמוֹ״ר הַזָּקֵן בְּדִבּוּרוֹתָיו** בשייכות לפסוק זה ׳מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ׳: **אִיךְ וויל כוּ׳ מער ניט אַז דיך אַליין.** וזה לשונו: ״איך וויל זע גאָר ניסט, איך וויל ניט דאַיין גן־עדן, איך וויל ניט דאַיין עולם הבא כו׳, איך וויל מער ניט אַז דיך אַליין״. אינני רוצה שום דבר, אינני רוצה את הגן־עדן שלך, אינני רוצה את העולם הבא שלך כו׳, אינני רוצה אלא אותך בעצמך.

וּלְהָעִיר שֶׁבַּמַּאֲמָר דִּתרל״ו[30] **מוּבָא רַק שֶׁבָּאִים לִבְחִינַת בְּכָל לְבָבְךָ**[27], **מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּתוֹרָה אוֹר פָּרָשַׁת תּוֹלְדוֹת**[31] **וּפָרָשַׁת נֹחַ**[32] **(הִנֵּה אַף שֶׁהַמַּאֲמָר שֶׁבְּתוֹרָה אוֹר הוּא בְּקִיצּוּר (וַאֲפִילּוּ עִם הַהֶעָרוֹת וְהוֹסָפוֹת שֶׁל הַצֶּמַח צֶדֶק הוּא** עדיין **מַאֲמָר קָצָר) לְגַבֵּי הַמַּאֲמָר דִּתרל״ו, מִכָּל מָקוֹם מוּבָא לֹא רַק בְּחִינַת הָאַהֲבָה דִּבְכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ, אֶלָּא גַּם בְּחִינַת בְּכָל מְאֹדֶךָ** וכפי שממשיך ומבאר בטעם הדבר.

וְהַהַסְבָּרָה בָּזֶה, לְפִי שֶׁבְּתוֹרָה אוֹר פָּרָשַׁת תּוֹלְדוֹת מְבוֹאָר שֶׁמַּיִם רַבִּים הֵם (לֹא טְרִדּוֹת

---

25) ברכות סג, א. 26) שה״ש שם, ו. 27) ואתחנן ו, ה. 28) תהלים עג, כה. הובא בתו״א שם (ט, א). 29) פרק מ (סהמ״צ להצ״צ קלח, סע״א). 30) פרק ג. 31) יח, ב. 32) ט, א־ב.

ביאור בדרך אפשר

הַפַּרְנָסָה, אֶלָּא) דַּרְגּוֹת נַעֲלוֹת בִּקְדוּשָּׁה (כַּנַּזְכָּר לְעֵיל סָעִיף ב), וְגַם בְּתוֹרָה אוֹר פָּרָשַׁת נֹחַ מְבוֹאָר עַל דְּבַר הָעֶסֶק בְּעִנְיָנִים גַּשְׁמִיִּים כְּפִי שֶׁהוּא כִּדְבָעֵי, היינו מתוך כוונה לשם שמים שֶׁעַל יְדֵי זֶה שהעיסוק בדברים הגשמיים הוא בשביל תורה ומצוות אֶפְשָׁר לָבוֹא גַּם אפילו לְבְחִינַת בְּכָל מְאֹדֶךָ. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּתרל"ו מְדוּבָּר עַל דְּבַר הַהִתְעַסְּקוּת בִּדְבָרִים הַגַּשְׁמִיִּים בְּאוֹפֶן שֶׁלֹּא כִּדְבָעֵי, לא כפי שצריך להיות, היינו מתוך ענין בדברים הגשמיים עצמם ומתוך טרדה בדברים אלו, שֶׁאָז, הָאַהֲבָה שֶׁבָּאִים אֵלֶיהָ עַל יְדֵי בִּיטּוּל הַטָּרְדוֹת דְּמַיִם רַבִּים הִיא רַק בִּבְחִינַת בְּכָל לְבָבְךָ אבל לא ניתן להגיע לדרגה הגבוהה יותר של אהבת ה' בכל מאדך.

וּכְלָלוּת הָעִנְיָן בָּזֶה, שֶׁכַּאֲשֶׁר הַנְהָגָתוֹ בְּעִנְיָנִים הַגַּשְׁמִיִּים הִיא כִּדְבָעֵי, כְּפִי שֶׁהָאֱלֹקִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם יָשָׁר[33], שֶׁאָז הַנְהָגָתוֹ הִיא עַל פִּי הוֹרָאוֹת הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרֵאת סֵפֶר הַיָּשָׁר[34], וְעַל פִּי הוֹרָאוֹת וְהַנְהָגוֹת הָאָבוֹת שֶׁנִּקְרָאִים יְשָׁרִים[34], הִנֵּה כְּשֵׁם שֶׁאֶצֶל אַבְרָהָם כְּתִיב[35] וְאַבְרָם כָּבֵד מְאֹד בַּמִּקְנֶה בַּכֶּסֶף וּבַזָּהָב, וְכֵן בְּיִצְחָק שֶׁהָיָה אֶצְלוֹ עוֹשֶׁר גָּדוֹל בְּיוֹתֵר, וְעַד שֶׁאַפִּילּוּ זֶבֶל פִּרְדּוֹתָיו שֶׁל יִצְחָק הָיָה שָׁוֶה יוֹתֵר מִכַּסְפּוֹ וּזְהָבוֹ שֶׁל אַבִימֶלֶךְ[36], וְכֵן בְּיַעֲקֹב כוּ' [וַהֲרֵי כָּל עִנְיָנִים אֵלּוּ הֵם לֹא רַק בְּרוּחָנִיּוּת, אֶלָּא גַּם בְּגַשְׁמִיּוּת, דְּאֵין מִקְרָא יוֹצֵא מִידֵי פְּשׁוּטוֹ[37]], הִנֵּה כֵּן הוּא אֶצֶל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל כוּ' כמו אצל האבות והוא זוכה לעשירות גדולה כפשוטו. וְעַד כדי כך היא העשירות שהאדם זוכה לה על ידי הנהגה כדבעי שֶׁעִנְיַן הָעֹשֶׁק בְּפַרְנָסָה בִּשְׁבִיל הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת (לֹא רַק שֶׁמְּבִיא לְעַבּוֹדָה דִּבְכָל מְאֹדֶךָ, לְמַעְלָה מִמִּדָּה וְהַגְבָּלָה, אֶלָּא) הוּא עַצְמוֹ הוּא עִנְיָן שֶׁל בְּכָל מְאֹדֶךָ, כְּהַפֵּירוּשׁ בְּכָל מְאֹדֶךָ מָמוֹנְךָ[38] (כפירוש רש"י על הכתוב, "ובכל מאדך – בכל ממונך, יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו, לכך נאמר בכל מאדך"), וְהַיְינוּ, שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת לכל אחד ואחד מישראל הָעִנְיָן דְּמָמוֹנְךָ, וּבְאוֹפֶן שֶׁל רִיבּוּי וַעֲשִׁירוּת וְכוּ', אֶלָּא שֶׁאֵין זֶה בְּאוֹפֶן הַקָּשׁוּר עִם פְּעוּלּוֹת וְדַרְכֵי הַטֶּבַע כוּ' שהן פעולות מוגבלות ודרכים מוגבלות, אֶלָּא בְּאוֹפֶן דִּבְלִי־גְבוּל, לְמַעְלָה מִדֶּרֶךְ הַטֶּבַע (דְּאַף שֶׁנֶּאֱמַר[39] בתורה וּבֵרַכְךָ ה' אֱלֹקֶיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה, ופירוש הדברים הוא שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת עֲשִׂיָּה שבה תחול ותשרה ברכת ה', אבל הֲרֵי הַפֵּירוּשׁ בָּזֶה הוּא[40] שֶׁבִּרְכַּת ה'

ביאור בדרך אפשר

אברהם יצחק ויעקב הֵם לֹא רַק בְּרוּחָנִיּוּת, אֶלָּא גַּם בְּגַשְׁמִיּוּת, דְּאֵין מִקְרָא יוֹצֵא מִידֵי פְּשׁוּטוֹ[37]], הִנֵּה כאשר הנהגת האדם היא כראוי על פי התורה כֵּן הוּא אֶצֶל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל כוּ' כמו אצל האבות והוא זוכה לעשירות גדולה כפשוטו. וְעַד כדי כך היא העשירות שהאדם זוכה לה על ידי הנהגה כדבעי שֶׁעִנְיַן הָעֹשֶׁק בְּפַרְנָסָה בִּשְׁבִיל הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת (לֹא רַק שֶׁמְּבִיא לַעֲבוֹדָה דִּבְכָל מְאֹדֶךָ, לְמַעְלָה מִמִּדָּה וְהַגְבָּלָה, אֶלָּא) הוּא עִנְיָן שֶׁל בְּכָל מְאֹדֶךָ, כְּהַפֵּירוּשׁ בְּכָל מְאֹדֶךָ מָמוֹנְךָ[38] (כפירוש רש"י על הכתוב, "ובכל מאדך – בכל ממונך, יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו, לכך נאמר בכל מאדך"), וְהַיְינוּ, שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת לכל אחד ואחד מישראל הָעִנְיָן דְּמָמוֹנְךָ, וּבְאוֹפֶן שֶׁל רִיבּוּי וַעֲשִׁירוּת וְכוּ', אֶלָּא שֶׁאֵין זֶה בְּאוֹפֶן הַקָּשׁוּר עִם פְּעוּלּוֹת וְדַרְכֵי הַטֶּבַע כוּ' שהן פעולות מוגבלות ודרכים מוגבלות, אֶלָּא בְּאוֹפֶן דִּבְלִי־גְבוּל, לְמַעְלָה מִדֶּרֶךְ הַטֶּבַע (דְּאַף שֶׁנֶּאֱמַר[39] בתורה וּבֵרַכְךָ ה' אֱלֹקֶיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה, ופירוש הדברים הוא שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת עֲשִׂיָּה שבה תחול ותשרה ברכת ה', אבל הֲרֵי הַפֵּירוּשׁ בָּזֶה הוּא[40] שֶׁבִּרְכַּת ה'

---

33) קהלת ז, כט. 34) ע"ז כה, א. 35) לך לך יג, ב. 36) פרש"י תולדות כו, יג. 37) שבת סג, א. יבמות כד, א. 38) ברכות נד, א במשנה. 39) פ' ראה טו, יח, ובספרי שם. 40) המשך מים רבים תרל"ו שם. וראה גם לקו"ת תצא לז, סע"ב ואילך. קונטרס ומעין מאמר כה פ"א. סה"מ תרנ"ז ע' נז. תרצ"ו ע' 115. וש"נ. ד"ה מים רבים תשל"ח פ"ב (תורת מנחם ספר המאמרים חשון ע' רמו ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ה׳ נִמְשָׁכְתָּ בְּכָל מַה שֶּׁתַּעֲשֶׂה, אֲפִילּוּ עֲשִׂיַּית דָּבָר קָטָן כוּ׳ וכאשר ההמשכה וההשפעה היא בלי גבול, למעלה מדרך הטבע, אזי גם בעשיית דבר קטן יכולה לחול ברכה גדולה ביותר, ברכה בלי גבול).

ד) אַךְ עֲדַיִן גם לאחר הביאור האמור לעיל אודות ׳מים רבים׳ כענינים של קדושה צָרִיךְ לְהָבִין אֵיךְ אֶפְשָׁר איך יתכן שֶׁהַמַּיִם רַבִּים דְּעִנְיְנֵי עוֹלָם הַזֶּה כוּ׳ יִהְיוּ בְּאוֹפֶן שֶׁלֹּא יְכַבּוּ אֶת הָאַהֲבָה כוּ׳, ומדוע באמת אין סתירה בין להיות שקוע בענינים גשמיים לאהבת ה׳ וה׳מים רבים׳ של עניני העולם הזה אכן לא יכולים ׳לכבות׳ ולהחליש את אהבת ה׳ דִּלְכְאוֹרָה יֵשׁ עַל זֶה הַטַּעֲנָה שֶׁל דּוֹר הַמִּדְבָּר שֶׁאֵין בַּעַל הַבַּיִת יָכוֹל לְהוֹצִיא אֶת הַגֶּפֶן[41], כדברי חז״ל בגמרא שדברי המרגלים ״לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו״ היו דברים חמורים ביותר, כי כאשר אמרו ״כי חזק הוא ממנו״, אל תקרי שמשמעות ״ממנו״ היא מאיתנו, אלא התכוונו ממנו, מאתו, כביכול אפילו בעל הבית, הקדוש ברוך הוא, אינו יכול להוציא כליו (שהפקיד) משם, שהכנעני חזק יותר מן הקדוש־ברוך־הוא, כביכול והיינו שטענו שכביכול הקדוש־ברוך־הוא בעצמו עשה כך שלא יוכלו לכבוש את הארץ. ואמנם טענת המרגלים היתה טענת חמורה אבל לכאורה יש מקום לטענה מעין זו בעניינו, כְּיָון שֶׁהַקָּבָ״ה בעצמו קָבַע סֵדֶר הָעוֹלָם בְּאוֹפֶן שֶׁזְּקוּקִים וּמוּכְרָחִים לְהַגִּיעַ לְעֵסֶק בְּנַשְׁמִיּוּת כוּ׳ וזה סדר העולם להשיג את הפרנסה, וְאֵיךְ אוֹמְרִים שֶׁמַּיִם רַבִּים עיסוק רב ומובן בעניני הפרנסה הגשמית לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאַהֲבָה, שהיהודי אוהב את ה׳, וְלֹא רַק שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת, אֶלָּא אַדְרַבָּה, שֶׁעַל יְדֵי זֶה העיסוק בגשמיות עצמו יָבוֹא לְעִילּוּי רוחני גָּדוֹל יוֹתֵר כַּנִּזְכָּר לְעֵיל. וּבְפָרָט שֶׁהַמַּיִם רַבִּים נִקְרָאִים כֵּן בְּתוֹרַת אֱמֶת, וְהַיְינוּ שֶׁיֵּשׁ לָהֶם לאותם ׳מים רבים׳ של עיסוק רב בענינים גשמיים

ביאור בדרך אפשר

1 נִמְשָׁכְתָּ בְּכָל מַה שֶּׁתַּעֲשֶׂה, אֲפִילּוּ עֲשִׂיַּית דָּבָר
2 קָטָן כוּ׳).
3 ד) אַךְ עֲדַיִן צָרִיךְ לְהָבִין אֵיךְ אֶפְשָׁר שֶׁהַמַּיִם
4 רַבִּים דְּעִנְיְנֵי עוֹלָם הַזֶּה כוּ׳ יִהְיוּ בְּאוֹפֶן
5 שֶׁלֹּא יְכַבּוּ אֶת הָאַהֲבָה כוּ׳, דִּלְכְאוֹרָה יֵשׁ עַל זֶה
6 הַטַּעֲנָה שֶׁל דּוֹר הַמִּדְבָּר שֶׁאֵין בַּעַל הַבַּיִת יָכוֹל
7 לְהוֹצִיא אֶת גֶּפֶן[41], כְּיָון שֶׁהַקָּבָ״ה קָבַע סֵדֶר
8 הָעוֹלָם בְּאוֹפֶן שֶׁזְּקוּקִים וּמוּכְרָחִים לְהַגִּיעַ לְעֵסֶק
9 בְּנַשְׁמִיּוּת כוּ׳, וְאֵיךְ אוֹמְרִים שֶׁמַּיִם רַבִּים לֹא
10 יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאַהֲבָה, וְלֹא רַק שֶׁלֹּא יוּכְלוּ
11 לְכַבּוֹת, אֶלָּא אַדְרַבָּה, שֶׁעַל יְדֵי זֶה יָבוֹא לְעִילּוּי
12 גָּדוֹל יוֹתֵר כַּנִּזְכָּר לְעֵיל. וּבְפָרָט שֶׁהַמַּיִם רַבִּים
13 נִקְרָאִים כֵּן בְּתוֹרַת אֱמֶת, וְהַיְינוּ שֶׁיֵּשׁ לָהֶם תּוֹקֶף
14 גָּדוֹל בַּאֲמִיתִּיּוּת הָעִנְיָנִים, שֶׁזֶּהוּ מִפְּנֵי שֶׁהַדְּבָרִים
15 הַנַּשְׁמִיִּים שָׁרְשָׁם מֵעוֹלָם הַתּוֹהוּ, שֶׁבּוֹ יֵשׁ אוֹרוֹת
16 מְרוּבִּים (וְכֵלִים מוּעָטִים)[42], וְלָכֵן נִקְרָאִים מַיִם
17 רַבִּים, וְאִילּוּ הוּא (הָאָדָם הָעוֹבֵד) נִמְצָא בְּעוֹלָם
18 הַתִּיקוּן, שֶׁשָּׁם הָאוֹרוֹת מוּעָטִים (וְהַכֵּלִים
19 מְרוּבִּים), וַהֲרֵי עוֹלָם הַתּוֹהוּ קָדַם אֶל הַתִּיקוּן,
20 שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן הַשִּׁבְעָה מַלְכִין קַדְמָאִין שֶׁמָּלְכוּ לִפְנֵי
21 מְלָךְ מֶלֶךְ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל[43]. וְעַד שֶׁמִּצַּד מַעֲלָה זוֹ
22 זָקוּק הַמְדַבֵּר אֶל הַחַי, וַאֲפִילּוּ אֶל הַצּוֹמֵחַ
23 וְהַדּוֹמֵם, וּמוּכְרָח לְקַבֵּל מֵהֶם (כַּמּוּבָא בַּמַּאֲמָר
24 שֶׁבְּתוֹרָה אוֹר[44]), מַה שֶּׁאֵין כֵּן הֵם (אַף

ביאור בדרך אפשר

41 תּוֹקֶף גָּדוֹל לא רק בעיני בני אדם אלא בַּאֲמִיתִּיּוּת הָעִנְיָנִים, שֶׁזֶּהוּ
42 מִפְּנֵי שֶׁהַדְּבָרִים הַנַּשְׁמִיִּים שָׁרְשָׁם מֵעוֹלָם הַתּוֹהוּ, כמבואר
43 בתורת הסוד, קודם שנברא העולם ב׳סדר השתלשלות׳ מסודר של ירידת האור
44 מדרגה לדרגה והמשכת האור באופן של התלבשות אורות בכלים, הנקרא
45 ׳עולם התיקון׳, נברא תחילה ׳עולם
46 התוהו׳ שֶׁבּוֹ יֵשׁ אוֹרוֹת מְרוּבִּים
47 (וְכֵלִים מוּעָטִים)[42] ולכן אין
48 התלבשות של אורות בכלים והאורות
49 מאירים בתוקף רב, וְלָכֵן נִקְרָאִים
50 מַיִם רַבִּים על שם הריבוי והתוקף,
51 וְאִילּוּ הוּא (הָאָדָם הָעוֹבֵד)
52 נִמְצָא בְּעוֹלָם הַתִּיקוּן, שֶׁשָּׁם
53 הָאוֹרוֹת מוּעָטִים (וְהַכֵּלִים
54 מְרוּבִּים), וַהֲרֵי עוֹלָם הַתּוֹהוּ
55 קָדַם בענייני ומדריגתו אֶל
56 הַתִּיקוּן, שֶׁזֶּהוּ ענין עולם התוהו
57 עִנְיַן התוכן והמשמעות הפנימית של
58 הַשִּׁבְעָה מַלְכִין קַדְמָאִין מלכים
59 קדמונים שֶׁמָּלְכוּ באומות העולם
60 לִפְנֵי מְלָךְ מֶלֶךְ לִבְנֵי
61 יִשְׂרָאֵל[43] כאמור בתורה בפרשת
62 וישלח. וְעַד שֶׁמִּצַּד מַעֲלָה זוֹ
63 של עולם התוהו ביחס לעולם התיקון
64 זָקוּק הַמְדַבֵּר אֶל הַחַי והאדם,
65 סוג המדבר, ניזון מן החי, וַאֲפִילּוּ
66 אֶל הַצּוֹמֵחַ וְהַדּוֹמֵם, וּמוּכְרָח
67 לְקַבֵּל מֵהֶם חיות והשפעה, כי
68 שורש האדם הוא בעולם התיקון
69 ושורש החי והצומח והדומם הוא
70 מעולם התוהו שמעלתו קודמת למעלת
71 עולם התיקון (כַּמּוּבָא בַּמַּאֲמָר
72 שֶׁבְּתוֹרָה אוֹר[44] וזה לשונו, ״...
73 שע״י ההיפוך והחושך דוקא שהוא
74 בחינת נפש הבהמית יכולים לבוא
75 לבחינת אהבת בכל מאדך שהוא בלי גבול ממש. והיינו לפי שבשרשה למעלה
76 מעלה שורש נפש הבהמית גבוה יותר מבחינת נפש האלקית וכמו שכתוב
77 ואלה המלכים אשר מלכו כו׳ לפני מלך מלך לבני ישראל שהוא בחינת נפש
78 האלקית... אבל בשרשם הם למעלה מעלה מבחינת נפש האלקית. ולזאת גם
79 כמו שנפלו למטה יש להם תגבורת על נפש האלקית מפני ששרשם הוא
80 מבחינת מלוכה שהוא בחינת התנשאות כו׳. וגם האדם מקבל חיות מבחינת

41) סוטה לה, א. וראה לקו״ת שלח לו, סע״ד ואילך. מא, ב. ובכ״מ. וראה גם לקו״ש ח״י ס״ע 3 ואילך. 42) ראה עץ חיים שער הכללים פ״א־ב. שער התיקון פ״ה. שער המלכים פ״א. שם ספ״ה. תו״א שם (ט, א. שם, ג). תו״ח שם (ס, ג). ובכ״מ. 43) וישלח לו, לא. מקומות שצויינו בהערה הקודמת. 44) ט, א. וראה גם תו״ח שם ס, ג ואילך.

ביאור בדרך אפשר

בהמות ומאכלים ובלעדם אינו יכול לחיות, מה שאין כן המאכלים אינם צריכים אל האדם. וכל זה מפני שבשרש שרשם למעלה הם גבוהים הרבה מבחינת הנשמות ולזאת על ידי ירידת והתלבשות נפש האלקית בנפש הבהמית דוקא לעסוק בטרדות ומחשבות הפרנסה בענינים גשמיים שהם הנקראים מים רבים הנ"ל יכולה לבוא לבחינת אהבת בכל מאדך. שהוא בלי גבול... לפי ששרשם למעלה גבוה ממדרגת נפש האלקית כנ"ל רק שנפלו למטה כמו שכתוב וימלוך וימת כו'...")[45], **מַה שֶּׁאֵין כֵּן הֵם** החי, הצומח והדומם **(אַף שֶׁמִּתְעַלִּים עַל יְדֵי הָאָדָם** שניזון מהם ומברר ומעלה אותם, **מִכָּל מָקוֹם) אֵינָם מוּכָרָחִים אֵלָיו. וּבִפְרָט שֶׁמְּקוֹם הָעֲבוֹדָה** שבו האדם עובד את ה' **הוּא דַּוְקָא כְּשֶׁהַנְּשָׁמָה מְלוּבֶּשֶׁת בַּגּוּף בְּבְיָרָא עַמִּיקְתָּא כו'**[45] שהוא מקום נמוך ונחות הנקרא בור עמוק, **וְלֹא בְּמַעֲמָד וּמַצָּב שֶׁלְּאַחֲרֵי בִּיאַת מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ שֶׁאָז** בימות המשיח **יִקּוּיִם הַיְעוּד**[46] האמור בנבואת זכריה **אֶת רוּחַ הַטּוּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ, אֶלָּא** עבודת ה' צריכה להיות **כְּפִי שֶׁהָעוֹלָם הוּא עַכְשָׁיו בִּזְמַן הַגָּלוּת, חוֹשֶׁךְ כָּפוּל וּמְכוּפָּל כו'. וְאִם כֵּן, אֵינוֹ מוּבָן אֵיךְ שַׁיָּיךְ** איך יתכן **שֶׁאַף עַל פִּי כֵן לֹא יוּכְלוּ מַיִם רַבִּים לְכַבּוֹת אֶת הָאַהֲבָה** של היהודי לקדוש ברוך הוא, **וְאַדְרַבָּה, עַל יָדָם** על ידי המים רבים עצמם **יִהְיֶה עִילּוּי בְּהָאַהֲבָה** והאדם יגיע לאהבה 'בכל מאדך'.?

אַף הָעִנְיָן הוּא, כַּמְבוֹאָר בַּמַּאֲמָר[47] הנזכר משנת תרל"ו **שֶׁהַכֹּחַ** המיוחד **שֶׁנִּיתַּן לַנְּשָׁמָה** דווקא **כְּפִי שֶׁהִיא בַּגּוּף, בְּבְיָרָא עַמִּיקְתָּא,** ועובדת את ה' למרות כל הקשיים וכל ההסתרים הוא כוח נעלה ביותר שבא ונמשך **מִבְּחִינָה** גבוהה ביותר באלוקות **שֶׁלְּמַעְלָה מִתְּוֹהוּ וְתִיקּוּן הַמַּעֲשִׂים, וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה הַבֵּירוּר דְּתוֹהוּ דְּעוֹלָם הַתִּיקּוּן.**

ביאור בדרך אפשר

וְתִיקּוּן גַּם יַחַד, כִּי, תּוֹהוּ וְתִיקּוּן הֵם גִּילּוּיִים הארה והתגלות של אור אלוקי, **וְכָל הַגִּילּוּיִים אֵינָם בְּעֶרֶךְ הָעַצְמִי כו'** כל הארה והתגלות הם בריחוק הערך, בפער גדול לאין שיעור, מה'עצמי', עצמות האלוקות, **שֶׁזֶּהוּ** הכוח שנמשך מה'עצמי' הוא **בְּחִינַת מַשְׂכִּיל לְאֵיתָן הָאֶזְרָחִי**[48] (כמבואר בחסידות בכמה מקומות, וכך מבואר בליקוטי תורה לאדמו"ר הזקן, "וכתיב משכיל לאיתן האזרחי, פירוש משכיל להיות איתן מלשון חיזוק כמו איתן מושבך כי בחינה זו היא בחינה חזקה שנתחזק בכל אחד ואחד מישראל מאד... לפי שהוא רצון פשוט בלי שום טעם ושכל מושג... וזהו האזרחי מלשון אזרח הארץ שיש בכל אחד ואחד בחינה זו מאז מעולם כי ישראל עלו במחשבה במקורא דכולא...") **וּבְכֹחַ** מיוחד ונעלה **זֶה יְכוֹלָה הַנְּשָׁמָה שֶׁמְּלוּבֶּשֶׁת בְּגוּף לְבָרֵר וּלְזַכֵּךְ וְלַהֲפוֹךְ אֶת כָּל הָעִנְיָנִים הַגַּשְׁמִיִּים** ולהעלותם לקדושה **עַל יְדֵי קִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, וְיִתֵּירָה מִזֶּה, עַל יְדֵי שֶׁכָּל מַעֲשֶׂיךָ לְשֵׁם שָׁמַיִם וְעַד לַעֲבוֹדָה דִּבְכָל דְּרָכֶיךָ דָּעֵהוּ,** שֶׁעַל יְדֵי זֶה שעובדים את ה' ב'מעשיך' ו'דרכיך' **נַעֲשֶׂה הַבֵּירוּר** והזיכוך **דְּתוֹהוּ, וְהַמְשָׁכַת הָאוֹרוֹת מְרוּבִּים דְּתוֹהוּ בְּעוֹלָם הַתִּיקּוּן** וזה בירור והמשכה נעלים עוד יותר מהבירור שנפעל על ידי העיסוק בתורה ומצוות.

ה) וְעַל זֶה על ענין בירור הגשמיות על ידי הכוח שנמשך לנשמה מה'עצמי', עצמות האלוקות **נֶאֱמַר** הפסוק הפותח את המאמר **כִּי יְדַעְתִּיו לְמַעַן אֲשֶׁר יְצַוֶּה אֶת בָּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דֶּרֶךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט,** והפירוש הפנימי בפסוק הוא **שֶׁהָעִנְיָן דִּוְשָׁמְרוּ דֶּרֶךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט** ולברר ולתקן את העולם הגשמי **הוּא עַל יְדֵי כִּי יְדַעְתִּיו. דְּהִנֵּה, מְבוֹאָר בַּמַּאֲמָר**[49] הנזכר, משנת תרס"ו,

1 שֶׁמִּתְעַלִּים עַל יְדֵי הָאָדָם, מִכָּל מָקוֹם) אֵינָם
2 מוּכְרָחִים אֵלָיו. וּבִפְרָט שֶׁמְּקוֹם הָעֲבוֹדָה הוּא
3 דַּוְקָא כְּשֶׁהַנְּשָׁמָה מְלוּבֶּשֶׁת בַּגּוּף בְּבְיָרָא עַמִּיקְתָּא
4 כו'[45], וְלֹא בְּמַעֲמָד וּמַצָּב שֶׁלְּאַחֲרֵי בִּיאַת מְשִׁיחַ
5 צִדְקֵנוּ שֶׁאָז יְקוּיַּים הַיְעוּד[46] אֶת רוּחַ הַטּוּמְאָה
6 אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ, אֶלָּא כְּפִי שֶׁהָעוֹלָם הוּא עַכְשָׁיו
7 בִּזְמַן הַגָּלוּת, חוֹשֶׁךְ כָּפוּל וּמְכוּפָּל כו'. וְאִם כֵּן,
8 אֵינוֹ מוּבָן אֵיךְ שַׁיָּיךְ שֶׁאַף עַל פִּי כֵן לֹא יוּכְלוּ
9 מַיִם רַבִּים לְכַבּוֹת אֶת הָאַהֲבָה, וְאַדְרַבָּה, עַל יָדָם
10 יִהְיֶה עִילּוּי בְּהָאַהֲבָה.
11 **אַף** הָעִנְיָן הוּא, כַּמְבוֹאָר בַּמַּאֲמָר[47] שֶׁהַכֹּחַ
12 שֶׁנִּיתַּן לַנְּשָׁמָה כְּפִי שֶׁהִיא בַּגּוּף, בְּבְיָרָא
13 עַמִּיקְתָּא, הוּא מִבְּחִינָה שֶׁלְּמַעְלָה מִתְּוֹהוּ וְתִיקּוּן
14 גַּם יַחַד, כִּי, תּוֹהוּ וְתִיקּוּן הֵם גִּילּוּיִים, וְכָל
15 הַגִּילּוּיִים אֵינָם בְּעֶרֶךְ הָעַצְמִי כו', שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת
16 מַשְׂכִּיל לְאֵיתָן הָאֶזְרָחִי[48], וּבְכֹחַ זֶה יְכוֹלָה
17 הַנְּשָׁמָה שֶׁמְּלוּבֶּשֶׁת בְּגוּף לְבָרֵר וּלְזַכֵּךְ וְלַהֲפוֹךְ
18 אֶת כָּל הָעִנְיָנִים הַגַּשְׁמִיִּים עַל יְדֵי קִיּוּם הַתּוֹרָה
19 וּמִצְוֹת, וְיִתֵּירָה מִזֶּה, עַל יְדֵי שֶׁכָּל מַעֲשֶׂיךָ לְשֵׁם
20 שָׁמַיִם וְעַד לַעֲבוֹדָה דִּבְכָל דְּרָכֶיךָ דָּעֵהוּ, שֶׁעַל יְדֵי
21 זֶה נַעֲשֶׂה הַבֵּירוּר דְּתוֹהוּ, וְהַמְשָׁכַת הָאוֹרוֹת
22 מְרוּבִּים דְּתוֹהוּ בְּעוֹלָם הַתִּיקּוּן.
23 ה) **וְעַל** זֶה נֶאֱמַר כִּי יְדַעְתִּיו לְמַעַן אֲשֶׁר יְצַוֶּה
24 אֶת בָּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דֶּרֶךְ
25 ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט, שֶׁהָעִנְיָן דִּוְשָׁמְרוּ דֶּרֶךְ
26 ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט הוּא עַל יְדֵי כִּי
27 יְדַעְתִּיו. דְּהִנֵּה, מְבוֹאָר בַּמַּאֲמָר[49] דְּמַה שֶּׁכָּתַב

45) ע"פ לשון חז"ל - חגיגה ה, ב. 46) זכרי' יג, ב. 47) המשך תרל"ו שם פרק ה. 48) תהלים פט, א. וראה גם לקו"ת ר"פ ראה. סה"מ עטר"ת ע' תריא. תרצ"ב ע' תא. תרח"ץ ע' סז. וש"נ. 49) סד"ה כי ידעתיו הנ"ל (המשך תרס"ו ע' עז [ס"ע

ביאור בדרך אפשר

דְּמֵה שֶׁכָּתַב הַתַּרְגּוּם שֶׁיְּדַעְתִּיו הוּא לְשׁוֹן יְדִיעָה, גְּלִי קֳדָמַי
גלוי לפני, קָאֵי מכוון עַל בְּחִינַת רָצוֹן האלוקי הָעַצְמִי שֶׁנִּמְשָׁךְ
מלמעלה למטה ומאיר בעולם עַל יְדֵי קִיּוּם הַמִּצְוֹות (יְצַוֶּה אֶת
בָּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו, עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת), לְפִי שֶׁהָרָצוֹן
העליון האלוקי הוּא בְּהִתְגַּלּוּת.

וּמִזֶּה מהמשכת הרצון העליון למטה הוּא הַכֹּחַ שניתן לנשמות ישראל לְבָרֵר אֶת הַגַּשְׁמִיּוּת כּוּ׳, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל שֶׁהַכֹּחַ עַל בֵּירוּר הַגַּשְׁמִיּוּת הוּא מִבְּחִינַת הָעַצְמִי כּוּ׳, שֶׁעַל יְדֵי זֶה הנתינת כוח שיש לנשמה מה׳עצמי׳ הוֹלֵךְ האדם לָבֶטַח דַּרְכּוֹ, לְלֹא סְפֵיקוֹת וּטְרָדוֹת כּוּ׳ וגם כשעוסק בענינים גשמיים הרי זה ללא התלבטויות וללא דאגות.

וּמַמְשִׁיךְ לְבָאֵר, שֶׁמַּה שֶּׁנֶּאֱמַר לְמַעַן אֲשֶׁר יְצַוֶּה, הַיְינוּ, שֶׁהַיְדִיעָה של הקדוש־ברוך־הוא שאברהם אבינו יצוה את בניו ללכת בדרך זו, ובניו עד סוף כל הדורות אכן יעשו זאת אֵינָהּ מַכְרַחַת אֶת הַבְּחִירָה של כל אחד ואחד בפרט, דְּאַף עַל פִּי שֶׁגִּלְּוִי קֳדָמַי, כי למרות שהדברים גלויים לפני הקדוש־ברוך־הוא מִכָּל מָקוֹם, הַבְּחִירָה של כל אדם חָפְשִׁית ואינה מוכרחת על ידי הידיעה, וְהַיְינוּ, שֶׁהַיְדִיעָה הִיא כְּמוֹ שֶׁיִּהְיֶה אַחַר הַבְּחִירָה שהאדם יבחר בבחירה חופשית כּוּ׳[50].

וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁהַטַּעַם שֶׁמְּבִיא הָעִנְיָן שֶׁהַיְדִיעָה אֵינָהּ מַכְרַחַת אֶת הַבְּחִירָה, הוּא, כְּדֵי לְבָאֵר עַל פִּי שֶׁהֶעְבּוֹדָה לְבָרֵר אֶת הָעִנְיָנִים הַגַּשְׁמִיִּים הִיא עַל פִּי שֶׁהָרָצוֹן הָעַצְמִי הוּא בְּגָלוּי, מִכָּל מָקוֹם, אֵין זֶה בְּאוֹפֶן שֶׁהָרָצוֹן, יְדִיעָתִיו, מַכְרִיחַ אוֹתוֹ, שֶׁאָז חֲרֵי זֶה בִּבְחִינָה שֶׁל נַהֲמָא דְּכִיסּוּפָא[51], אֶלָּא הִתְגַּלּוּת הָרָצוֹן הִיא רַק נְתִינַת כֹּחַ עַל הָעֲבוֹדָה, וְאַחַר כָּךְ פּוֹעֵל זֹאת בִּבְחִירָתוֹ.

וְנוֹסָף עַל הָרָצוֹן הָעַצְמִי, יֵשׁ בַּמִּצְוֹות גַּם תַּעֲנוּג עַצְמִי (דְּכֵיוָן שֶׁהָרָצוֹן הוּא עַצְמִי). וְנִרְמָז גַּם בְּתֵיבַת יְצַוֶּה, מִלְּשׁוֹן צַוּוֹתָא וְחִיבּוּר, כִּי, מִלְּבַד צַוּוֹתָא סְתָם, יֵשׁ גַּם צַוּוֹתִין בְּסִימָא (כְּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא[52] שאביי שמע איש ואשה שהלכו בדרך (והלך אחריהם כדי להפרישם מאיסור ואחר כך התברר שלא היתה להם כל כוונה לחטוא) וכשהגיעו לפרשת דרכים ונפרדו אמרו: דרכנו רחוקה ואין אנו יכולים להמשיך ללכת יחד ו״צוותין בסימא״ ופירש רש״י: ״אילו היינו יכולים לילך בדרך אחד היה נעים צוות שלנו״), וְהַיְינוּ שֶׁעִנְיַן הַצַּוּוֹתָא הוּא בְּאוֹפֶן שֶׁל תַּעֲנוּג (בְּסִימָא).

וְזֶהוּ שֶׁרַשִׁ״י מְפָרֵשׁ כִּי יְדַעְתִּיו לְשׁוֹן חִיבָּה, הַיְינוּ שֶׁעַל יְדֵי קִיּוּם הַמִּצְוֹות נִמְשָׁךְ לא רק הרצון העצמי אלא גַּם בְּחִינַת הַתַּעֲנוּג הָעַצְמִי[49]. אָמְנָם, מַה שֶּׁבְּגָלוּי עַתָּה בזמן

ביאור בדרך אפשר

1 דְּמֵה שֶׁכָּתַב הַתַּרְגּוּם שֶׁיְּדַעְתִּיו הוּא לְשׁוֹן יְדִיעָה, גְּלִי קֳדָמַי,
2 קָאֵי עַל בְּחִינַת רָצוֹן הָעַצְמִי שֶׁנִּמְשָׁךְ עַל יְדֵי
3 קִיּוּם הַמִּצְוֹות (יְצַוֶּה אֶת בָּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו,
4 עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת), לְפִי שֶׁהָרָצוֹן הוּא
5 בְּהִתְגַּלּוּת. וּמִזֶּה הוּא הַכֹּחַ לְבָרֵר אֶת הַגַּשְׁמִיּוּת
6 כּוּ׳, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל שֶׁהַכֹּחַ עַל בֵּירוּר הַגַּשְׁמִיּוּת הוּא
7 מִבְּחִינַת הָעַצְמִי כּוּ׳, שֶׁעַל יְדֵי זֶה הוֹלֵךְ לָבֶטַח
8 דַּרְכּוֹ, לְלֹא סְפֵיקוֹת וּטְרָדוֹת כּוּ׳.
9 וּמַמְשִׁיךְ לְבָאֵר, שֶׁמַּה שֶּׁנֶּאֱמַר לְמַעַן אֲשֶׁר
10 יְצַוֶּה, הַיְינוּ, שֶׁהַיְדִיעָה אֵינָהּ מַכְרַחַת
11 אֶת הַבְּחִירָה, דְּאַף עַל פִּי שֶׁגִּלְּוִי קֳדָמַי, מִכָּל
12 מָקוֹם, הַבְּחִירָה חָפְשִׁית, וְהַיְינוּ, שֶׁהַיְדִיעָה הִיא
13 כְּמוֹ שֶׁיִּהְיֶה אַחַר הַבְּחִירָה כּוּ׳[50]. וְיֵשׁ לוֹמַר
14 שֶׁהַטַּעַם שֶׁמְּבִיא הָעִנְיָן שֶׁהַיְדִיעָה אֵינָהּ מַכְרַחַת
15 אֶת הַבְּחִירָה, הוּא, כְּדֵי לְבָאֵר עַל פִּי
16 שֶׁהֶעְבּוֹדָה לְבָרֵר אֶת הָעִנְיָנִים הַגַּשְׁמִיִּים הִיא עַל
17 יְדֵי שֶׁהָרָצוֹן הָעַצְמִי הוּא בְּגָלוּי, מִכָּל מָקוֹם, אֵין
18 זֶה בְּאוֹפֶן שֶׁהָרָצוֹן, יְדִיעָתִיו, מַכְרִיחַ אוֹתוֹ, שֶׁאָז
19 חֲרֵי זֶה בִּבְחִינָה שֶׁל נַהֲמָא דְּכִיסּוּפָא[51], אֶלָּא
20 הִתְגַּלּוּת הָרָצוֹן הִיא רַק נְתִינַת כֹּחַ עַל הָעֲבוֹדָה,
21 וְאַחַר כָּךְ פּוֹעֵל זֹאת בִּבְחִירָתוֹ.
22 וְנוֹסָף עַל הָרָצוֹן הָעַצְמִי, יֵשׁ בַּמִּצְוֹות גַּם
23 תַּעֲנוּג עַצְמִי (דְּכֵיוָן שֶׁהָרָצוֹן הוּא עַצְמִי,
24 חֲרֵי גַּם הַתַּעֲנוּג הוּא עַצְמִי). וְנִרְמָז גַּם בְּתֵיבַת
25 יְצַוֶּה, מִלְּשׁוֹן צַוּוֹתָא וְחִיבּוּר, כִּי, מִלְּבַד צַוּוֹתָא
26 סְתָם, יֵשׁ גַּם צַוּוֹתִין בְּסִימָא (כְּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא[52]),
27 וְהַיְינוּ שֶׁעִנְיַן הַצַּוּוֹתָא הוּא בְּאוֹפֶן שֶׁל תַּעֲנוּג
28 (בְּסִימָא). וְזֶהוּ שֶׁרַשִׁ״י מְפָרֵשׁ כִּי יְדַעְתִּיו לְשׁוֹן
29 חִיבָּה, הַיְינוּ שֶׁעַל יְדֵי קִיּוּם הַמִּצְוֹות נִמְשָׁךְ גַּם
30 בְּחִינַת הַתַּעֲנוּג הָעַצְמִי[49]. אָמְנָם, מַה שֶּׁבְּגָלוּי

41 בְּגָלוּי, מִכָּל מָקוֹם, אֵין זֶה

מצידו בחר לעשות את המעשה שבעבורו ניתן לו השכר, אֶלָּא הִתְגַּלּוּת והמשכת הָרָצוֹן העליון אל נשמות ישראל הִיא רַק נְתִינַת כֹּחַ עַל הָעֲבוֹדָה, וְאַחַר כָּךְ פּוֹעֵל זֹאת האדם בִּבְחִירָתוֹ.

וְנוֹסָף עַל הָרָצוֹן האלוקי הָעַצְמִי, יֵשׁ בַּמִּצְוֹות גַּם תַּעֲנוּג אלוקי עַצְמִי (דְּכֵיוָן שֶׁהָרָצוֹן הוּא עַצְמִי ולא רק הארה והתגלות, חֲרֵי גַּם הַתַּעֲנוּג הוּא עַצְמִי כשם שבאדם, להבדיל, אופן התענוג שלו ממילוי רצונו הוא בהתאם לאופן הרצון). וְנִרְמָז ענין התענוג גַּם בְּתֵיבַת במילה יְצַוֶּה, מִלְּשׁוֹן צַוּוֹתָא וְחִיבּוּר, כִּי, מִלְּבַד צַוּוֹתָא חברותא סְתָם, יֵשׁ גַּם צַוּוֹתִין בְּסִימָא חברותא באופן של נעימות ועונג (כְּדְאִיתָא כפי שמובא בַּגְּמָרָא[52] שאביי שמע איש ואשה שהלכו בדרך (והלך אחריהם כדי להפרישם מאיסור ואחר כך התברר שלא היתה להם כל כוונה לחטוא) וכשהגיעו לפרשת דרכים ונפרדו אמרו: דרכנו רחוקה ואין אנו יכולים להמשיך ללכת יחד ו״צוותין בסימא״ ופירש רש״י: ״אילו היינו יכולים לילך בדרך אחד היה נעים צוות שלנו״), וְהַיְינוּ שֶׁעִנְיַן הַצַּוּוֹתָא הוּא בְּאוֹפֶן שֶׁל תַּעֲנוּג (בְּסִימָא).

וְזֶהוּ שֶׁרַשִׁ״י מְפָרֵשׁ כִּי יְדַעְתִּיו לְשׁוֹן חִיבָּה, הַיְינוּ שֶׁעַל יְדֵי קִיּוּם הַמִּצְוֹות נִמְשָׁךְ לא רק הרצון העצמי אלא גַּם בְּחִינַת הַתַּעֲנוּג הָעַצְמִי[49]. אָמְנָם, מַה שֶּׁבְּגָלוּי עַתָּה בזמן

קב ואילך]). 50) ראה גם ביאוה״ז להצ״צ ח״א ע׳ רסה ואילך. סה״מ תרנ״ב ע׳ נא. 51) ראה ירושלמי ערלה פ״א ה״ג. הובא בלקו״ת צו ז, ריש ע״ד. 52) סוכה נב, סע״א. וראה דרך חיים נב, סע״ב [ע׳ רג]. פלח הרמון שמות ע׳ קמט.

ביאור בדרך אפשר

הגלות **הוּא רַק הָרָצוֹן הָעַצְמִי, מַה שֶּׁאֵין כֵּן הַתַּעֲנוּג הָעַצְמִי נִשְׁאָר בְּהֶעְלֵם, וְיִתְגַּלֶּה לֶעָתִיד** בימות המשיח, **וְהַיְינוּ, שֶׁגַּם בְּחִינַת הַתַּעֲנוּג נִמְשָׁךְ עַכְשָׁיו עַל יְדֵי קִיּוּם הַמִּצְוֹות בְּפוֹעַל מַמָּשׁ, אֶלָּא שֶׁהַגִּילּוּי יִהְיֶה לֶעָתִיד.**

וְזֶהוּ כִּי יְדַעְתִּיו לחם בושה שהאדם מתבייש לקבל, אלא שכר והמשכת אור שהאדם מקבל על ידי עבודתו), **גּוֹ' וְשָׁמְרוּ דֶּרֶךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט, שֶׁזּוֹהִי כְּלָלוּת הָעֲבוֹדָה** שהאדם עובד את ה' **כְּפִי שֶׁהִיא בִּשְׁלֵימוּת כוּ' (כּוֹלֵל גַּם שֶׁאֵינָהּ בְּאוֹפֶן שֶׁל נַהֲמָא דְכִיסּוּפָא), וּמְהָעֲבוֹדָה בְּרוּחָנִיּוּת נִמְשָׁךְ גַּם בְּגַשְׁמִיּוּת, וּכְמַאֲמַר** אדמו"ר הזקן[53] **שֶׁהַקָּבָּ"ה נוֹתֵן לְיִשְׂרָאֵל גַּשְׁמִיּוּת וְהֵם עוֹשִׂים מִגַּשְׁמִיּוּת רוּחָנִיּוּת, וּפוֹעֲלִים שֶׁיִּהְיֶה נְיָחָא דְרוּחָא**[54], **נְיָחָא לְעֵילָּא**[55], **וְעַד שֶׁפּוֹעֵל הַנַּחַת**[56] רוּחַ לְפָנַי שֶׁאָמַרְתִּי וְנַעֲשָׂה רְצוֹנִי כוּ'[57].

ביאור בדרך אפשר

וּפוֹעֲלִים שֶׁיִּהְיֶה כתוצאה ממעשיהם בתורה ומצוות **נְיָחָא דְרוּחָא**[54] נחת רוח, **נְיָחָא לְתַתָּא וְנְיָחָא לְעֵילָּא**[55], כדברי המדרש על הכתוב "אלה תולדות נח, נח", "אתמהא לא הוה צריך קרא למימר אלא אלה תולדות נח שם, אלא נייחא לו נייחא לעולם, נייחא לאבות נייחא לבנים, נייחא לעליונים נייחא לתחתונים נייחא בעולם הזה נייחא לעולם הבא" **וְעַד שֶׁפּוֹעֵל** האדם העוסק בתורה ומצוות **הַנַּחַת**[56] **רוּחַ לְפָנַי** נחת רוח לקדוש ברוך הוא **שֶׁאָמַרְתִּי וְנַעֲשָׂה רְצוֹנִי כוּ'**[57].

כפי שצוין בהערות המו"ל, סיום המאמר חסר.

עַתָּה הוּא רַק הָרָצוֹן הָעַצְמִי, מַה שֶּׁאֵין כֵּן הַתַּעֲנוּג הָעַצְמִי נִשְׁאָר בְּהֶעְלֵם, וְיִתְגַּלֶּה לֶעָתִיד, וְהַיְינוּ, שֶׁגַּם בְּחִינַת הַתַּעֲנוּג הָעַצְמִי נִמְשָׁךְ עַכְשָׁיו עַל יְדֵי קִיּוּם הַמִּצְוֹות בְּפוֹעַל מַמָּשׁ, אֶלָּא שֶׁהַגִּילּוּי יִהְיֶה לֶעָתִיד.

וְזֶהוּ כִּי יְדַעְתִּיו גּוֹ' וְשָׁמְרוּ דֶּרֶךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט, שֶׁזּוֹהִי כְּלָלוּת הָעֲבוֹדָה כְּפִי שֶׁהִיא בִּשְׁלֵימוּת כוּ' (כּוֹלֵל גַּם שֶׁאֵינָהּ בְּאוֹפֶן שֶׁל נַהֲמָא דְכִיסּוּפָא), וּמֵהָעֲבוֹדָה בְּרוּחָנִיּוּת נִמְשָׁךְ גַּם בְּגַשְׁמִיּוּת, וּכְמַאֲמַר אַדְמוֹ"ר הַזָּקֵן שֶׁהַקָּבָּ"ה נוֹתֵן לְיִשְׂרָאֵל גַּשְׁמִיּוּת וְהֵם עוֹשִׂים מִגַּשְׁמִיּוּת רוּחָנִיּוּת, וּפוֹעֲלִים שֶׁיִּהְיֶה נְיָחָא דְרוּחָא, נְיָחָא לְתַתָּא וְנְיָחָא לְעֵילָּא, וְעַד שֶׁפּוֹעֵל הַנַּחַת רוּחַ לְפָנַי שֶׁאָמַרְתִּי וְנַעֲשָׂה רְצוֹנִי כוּ'.

53) אגרות־קודש אדמו"ר מוהריי"צ חי"א ע' לד. וש"נ. 54) תו"א שם ח, ג. 55) ראה ב"ר פ"ל, ה. תו"א שם. 56) לשון חז"ל - תו"כ ופרש"י ויקרא א, ט. ועוד. 57) חסר הסיום (המו"ל).

המשך ביאור למס' בכורות ליום רביעי עמ' ב

אֶלָּא, חוזרת הגמרא מהחילוק בין המשניות, וקובעת כי **אִידִי וְאִידִי** – שתי המשניות עוסקות ביבלת שבְּעֵינוֹ, **וְלֹא קַשְׁיָא** הסתירה שבין המשניות, כי **הָא** – מה ששנינו במשנתנו שיבלת היא מום גמור, מדובר שהיא בַּחלק הַשָּׁחוֹר שבעין, **וְהָא** – מה ששנינו להלן שיבלת אינה מום גמור, מדובר כשהיא בַּחלק הַלָּבָן של העין.

מקשה הגמרא: איך יתכן להעמיד את המשנה להלן ביבלת בחלק הלבן של העין, **וְהָא אֵין מוּמִין בַּלָּבָן** של העין, והבכור כשר אפילו לשוחטו במקדש. מיישבת הגמרא: **אֶלָּא, אִידִי וְאִידִי** – בין המשנה להלן ובין הכלל שאין מומים בלבן, עוסקים ביבלת בַּלָּבָן של העין, **וְאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ לֹא קַשְׁיָא** – אין סתירה ביניהם, **הָא** – מה ששנינו להלן שעל יבלת זו אין שוחטים במקדש, מדובר **דְּאִית בָּהּ שַׁעֲרָ,** וכיון שיש בה שער הרי היא מגונה ופסולה להקרב במקדש, אך כיון שהיא בלבן שבעין אינה מום גמור להתיר לשחוט בכור בחוץ. ואילו **הָא** – הכלל שאין מומין בלבן, מדובר **דְּלֵית בָּהּ שַׁעֲרָ.**

שנינו במשנה: **עֵינוֹ אַחַת גְּדוֹלָה וכו'** ועינו אחת קטנה, הרי זה מום. מביאה הגמרא ברייתא: **תָּנָא,** שיעור עין **גְּדוֹלָה, כְּשֶׁל עֶגֶל, וּשְׁיעוּר עֵין קְטַנָּה, כְּשֶׁל אֲווּז.**

שנינו במשנה: **אָזְנוֹ אַחַת גְּדוֹלָה וכו',** רבי יהודה אומר שתי ביציו אחת גדולה כשתים שבחבירתה, ולא הודו לו חכמים. שואלת הגמרא: **וְרַבָּנָן** – חכמים הסוברים שאף אם ביצה אחת כפולה בגודלה מחברתה אין זה מום, **עַד כַּמָּה** תהיה הביצה השניה קטנה ולא תחשב כמום. משיבה הגמרא: **תַּנְיָא, אֲחֵרִים אוֹמְרִים, אַפִּילּוּ אֵינָהּ לַשְּׁנִיָּה** – אין גודל השניה **אֶלָּא כְּפוֹל** – כגודל קטנית הנקראת 'פול', **כְּשֵׁירָה.**

משנה

המשנה קובעת את שיעור אורך הזנב: **זְנַב הָעֶגֶל שֶׁהוּא** קצר **וְאֵינָהּ מַגַּעַת לָעֲרָקוֹב** [–מקום חיבור הירך עם השוק], הרי זה מום. כי **אָמְרוּ חֲכָמִים כָּל מַרְבִּית עֲגָלִים כֵּן** – כך הוא דרך תרבות גידול העגלים, שזנבם מגיע לערקוב, **וְכָל זְמַן שֶׁיִּהוּ מְנַדְּלִין הַן נִמְתָּחוֹת** – וכשהם ממשיכים לגדול זנבם נמתח למטה מהערקוב, ולכן אם זנב העגל אינו מגיע לערקוב, הרי זה מום. מבארת המשנה: **אֵיזֶהוּ 'עֲרָקוֹב' שֶׁאָמְרוּ** שזנב העגל צריך להגיע אצלו, **רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר, בָּעֲרָקוֹב שֶׁבְּאֶמְצַע הַיָּרֵךְ** – קשר העצמות שבין קולית הירך לשוק.